

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА ШКОЛИ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ

Стаття присвячена дослідженню проблеми наступності дошкільних навчальних закладів та школи в роботі педагогів із батьками дошкільників. Обґрунтовується необхідність удосконалення змісту і форм роботи педагога в даному напрямку.

Ключові слова: наступність, дошкільний навчальний заклад, дошкільник, співпраця, початкова школа.

Аналіз педагогічного досвіду в умовах реалізації інноваційних освітніх технологій вимагає переходу від концептуальних форм вирішення проблеми наступності в практичну площину. Основне протиріччя криється, насамперед, у розбіжності уявлень про поняття «наступність» представників різних соціальних позицій.

Для вчителя наступність – це наявність у дитини перед вступом до школи певних знань, умінь і навичок. Найчастіше вони вважають, що дитина приходить до них ненавчена правилам і нормам шкільної поведінки.

Для вихователів забезпечити наступність – означає подбати про те, щоб до дітей, які прийдуть до школи, не було жодних претензій. Вони вважають, що кожна дитина набуває такий багаж знань, який школа і не здатна затребувати, в шкільній програмі цей зміст дублюється, і розвиток певних здібностей дитини обривається.

Батьки хочуть все і відразу. Вони, не промовляючи слово «наступність», розуміють його найчастіше як прагнення раніше навчити дитину всьому, чому її можна навчити, випускаючи з уваги той факт, наскільки необхідні «особливо просунуті» досягнення дитини саме зараз – у дошкільному дитинстві.

Тим часом, сучасна наука має у своєму розпорядженні численні дані, що свідчать про те, що без шкоди для розвитку особистості дитини неможливо відмовитися від сімейного виховання, оскільки його сила й дієвість непорівнянні з жодним, навіть дуже кваліфікованим вихованням у дитячому саду або школі. [2] У сучасній сім'ї особлива роль належить функціям духовного спілкування, емоційної підтримки, виховній функції, оскільки суспільство, навчально-виховні заклади не можуть забезпечити таких унікальних умов для емоційно-духовного життя особистості, якими володіє сім'я. Саме завдяки проживанню в сім'ї, цілеспрямованим її зусиллям людина пізнає, осягає свою людську сутність, обов'язки перед іншими людьми, передусім перед батьками і дітьми, утверджує в собі все людське. Для цього вона повинна виростати в сім'ї, в якій витає дух любові, всі чуйно, турботливо ставляться одне до одного. Адже уроки доброти, любові, здатність до співпереживання неможливо почерпнути з книжок. Ці якості виробляються в дитини передусім під час її взаємодії з найближчими їй людьми. Відчуваючи любов до себе,

спостерігаючи, у чому це виявляється, дитина вчиться любити інших людей. А любов до дитини виростає із взаємної любові батьків, від уроків любові, отриманих ними у своєму дитинстві, від ширості їхніх стосунків зі своїми батьками [7].

Актуальні питання загальної проблеми взаємодії родини та дошкільного закладу у формуванні особистості дитини висвітлені у роботах Л.В. Загик, В.М. Іванової, В.К. Котирло, С.А. Ладивір, Т.А. Маркової, Л.Ф. Островської.

Про значимість і труднощі періоду, пов'язаного з переходом до школи, у вітчизняній психолого-педагогічній літературі говорили Л. І. Божович, Л. А. Венгер, В. В. Холмовський. Різні аспекти наступності розкриваються Л. П. Анісімовим, С. Годніком, І. І. Гончаровою, Л. І. Давидовою, С. В. Козіним, А. С. Лебедєвою, К. Соколовою, Л. П. Тарасовою, І. В. Дубровіною, В. К. Кузнецовою.

Поняття наступності трактується широко – як безперервний процес виховання і навчання дитини, що має загальні та специфічні цілі для кожного вікового періоду, тобто це зв'язок між різними ступенями розвитку, суть якого полягає в збереженні тих чи інших елементів цілої або окремих характеристик при переході до нового стану. А.М. Богуш вважає, що наступність – це обізнаність класоводів з програмами і методиками навчання і виховання дітей в дошкільному навчальному закладі освіти, результатами розвиненості, навченості й вихованості дітей за всіма розділами програми і врахування їх у подальшій роботі початкової школи. Перспективність – це погляд знизу вгору, це обізнаність педагогів дошкільної ланки освіти з програмами і технологіями навчання і виховання учнів початкової школи, це той показник, який дає змогу визначити адекватні віку орієнтовні показники засвоєння дошкільниками знань, умінь і навичок, рівень розвиненості і вихованості дитини [3, 58]. І не випадково в даний час необхідність збереження наступності і цілісності освітнього середовища відноситься до найважливіших пріоритетів розвитку освіти в Україні.

Прийшовши до школи, дитина автоматично займає абсолютно нове місце в системі відносин людей: у неї з'являються постійні обов'язки, пов'язані з навчальною діяльністю. Близькі дорослі, вчителі, навіть сторонні люди спілкуються з дитиною не тільки як з унікальною людиною, але і як з людиною, що взяла

на себе зобов'язання вчитися, як всі діти в її віці. Дитина відвідує початкову школу, психологічно переходить в нове життя. Сім'я починає по-новому контролювати дитину у зв'язку з необхідністю вчитися в школі. Жорсткість вимог, навіть у самій доброзичливій формі, покладає на неї відповідальність за саму себе. Необхідне утримання від ситуативних імпульсивних бажань і обов'язкова самоорганізація створюють спочатку у дитини почуття самотності, відчуженості себе від близьких – адже школяр повинен нести відповідальність за своє нове життя і сам організувати його.

Найголовніше, що може дати сім'я молодшому школяру – навчити його утримуватися від розваг в урочний час, відчутти, що означає «всьому свій час», брати відповідальність на себе, тим самим навчитися керувати своєю волею. Розумна і любляча сім'я допомагає дитині освоїти пропоновані до неї вимоги навчальної діяльності та прийняти ці вимоги як неминуче і необхідне.

Успіхи дитини в освоєнні норм життя в нових умовах формують у неї потребу в пізнанні не тільки в звичних формах відносин, але і в навчальній діяльності. Характер адаптації до умов життя в молодшому шкільному віці і ставлення до дитини з боку сім'ї визначають стан і розвиток її почуття особистості. Зі вступом дитини до школи перебудовується весь хід її життя. "Перехід від дошкільного дитинства до шкільного, – пише Л.І.Божович, – характеризується вирішальною зміною місця дитини в системі доступних їй соціальних взаємин і всього її способу життя" [4, 209]. Основні зміни відбуваються у внутрішній позиції школяра, яка пов'язана з наявністю певного ступеня готовності до шкільного життя. В умовах чутливої до зміни соціального статусу дитини сім'ї дитина знаходить нове місце і всередині сімейних відносин: він учень, він відповідальна людина, з ним радяться, з ним рахуються.

З психологічної точки зору «наступність» на дошкільному етапі розвитку означає забезпечення передумови до шкільного навчання, іншими словами загальну готовність дитини до школи без яких би то не було негативних наслідків для психіки.

Початкова школа повинна забезпечити максимально комфортний перехід дітей від моделі виховання, освіти та розвитку, запропонованої в дитячому садку, до навчальної, шкільної моделі. Головною метою є плавне заміщення форм роботи з дітьми під час переходу з дитячого садка до школи. Опитування батьків показує, що вони чекають від дитячого садка відповідної підготовки старших дошкільнят до школи. І, звичайно, виконати таке соціальне замовлення – одна з головних задач вихователів. Але, крім того, готують дітей до школи і самі батьки. Сім'я в житті дитини відіграє найважливішу роль. Сім'я надає соціалізуючий вплив на особистість за допомогою нормативного та інформаційного впливу. Це відбувається за допомогою системи санкцій, які батьки вико-

ристовують у вихованні дитини, а також при просвітництві її з яких-небудь питань. Якщо виділити три основні рівні потреб – потреби у фізичному, психологічному та соціальному самозбереженні, то в принципі кожен з них може бути вищим і відповідно визначати ту чи ту спрямованість особистості.

Співпраця педагога з батьками можлива, якщо вона супроводжується його постійним професійним ростом. Педагог, який знає психологію спілкування, основи соціології і конфліктології, може впевнено будувати довірливий діалог з батьками, передавати свої професійні знання. Вихователю необхідно проявляти велику ініціативність у спілкуванні з ними. Звичайно, дошкільний навчальний заклад і сам потребує змін у визнанні сімей своїх вихованців як рівноправних партнерів по взаємодії зі спільною метою – забезпечити дітям щасливе дитинство.

Як показують дослідження провідних психологів і педагогів (О. Запорожець, Л. Божович, Л. Венгер, О. Усова, В. Котирло, Ладивір, Н. Гуткіна, Н. Побірченко), саме в дошкільному віці починає формуватися особистість дитини. Дошкільний вік – це частина життя людини, яку дитина проживає з батьками, вихователями та вчителями. Сьогодні він розглядається як неповторний, самоцінний етап, під час якого закладаються основи дорослого життя людини. Фахівці вважають, що одна з основних причин шкільної неуспішності в першому класі – відсутність своєчасної підтримки і допомоги в період дошкільного дитинства з боку батьків і педагогів у підготовці дітей до школи і єдиних підходів до її організації. Саме батькам належить особлива роль у дошкільному вихованні, оскільки вони мають найбільший педагогічний вплив на особистісний розвиток дитини. Важливо, щоб батьки були поруч з власною дитиною у навчанні та вихованні, активно допомагали їй. Тому потрібно об'єднувати педагогічні зусилля батьків і педагогів, що обумовлює необхідність формування цілеспрямованої взаємодії сім'ї, ДНЗ і школи як суб'єктів педагогічного процесу та організації підготовки дітей до школи на її основі.

У цілому, взаємодія – діалог педагога і батьків, його ефективність визначається тим, які особистості в ньому беруть участь, наскільки вони самі почуваються особистостями і бачать особистість у кожному, з ким спілкуються. Змістом такої взаємодії є залучення батьків до навчально-виховної роботи дошкільного навчального закладу шляхом обговорення і вирішення загальних проблем і конкретних питань та завдань виховання, поширення педагогічних, психологічних, юридичних та медичних знань серед батьків, обмін кращим досвідом сімейного виховання дошкільників; збагачення новими освітніми та виховними технологіями; оздоровчого напрямку розвитку пізнавальних здібностей, логіки.

А.С. Макаренко підкреслював значення сім'ї у вихованні дітей: під керівництвом батьків вони опановують початкові уявлення про навколишній світ.

Тому важливим завданням є формування у батьків усвідомленого ставлення до завдань підготовки дітей до шкільного навчання, розширення і збагачення їх знань і умінь, надання своєчасної кваліфікованої допомоги сім'ї з питань підготовки дитини до школи [8].

Вихователь, працюючи з дітьми на заняттях, повинен враховувати своєрідність кожної сім'ї та давати батькам тактовні поради, педагогічно просвітлювати їх, залучати до участі у заходах, що проводяться в дитячому садку; домогтися взаєморозуміння, єдиного напрямку педагогічних впливів, спрямованих на підготовку дитини до школи. Важливий також зв'язок зі школою, орієнтування на програму і вимоги, які вона пред'являє до учнів. Найбільш оптимальним варіантом формування у дитини шкільної зрілості є тісна взаємодія сім'ї і дошкільного навчального закладу, їх співробітництво з усіх аспектів питання підготовки дітей до шкільного навчання. Вихователь у своїй роботі повинен спиратися на допомогу сім'ї, а батьки мають погоджувати свої дії з роботою дошкільного навчального закладу з метою досягнення загального результату – правильної і повної підготовки дитини до школи, яка можлива тільки в єдності і співробітництві дитячого садка та сім'ї.

В останній рік перебування дитини в дитячому садку, коли інтенсивно ведеться підготовка до школи, робота з сім'єю набуває особливого значення, вона охоплює широке коло питань, що стосуються всіх сторін розвитку та виховання дітей. У різноманітних формах спілкування з батьками своїх вихованців педагог-вихователь визначає, яку допомогу потрібно надати сім'ям, рекомендацій і порад яких фахівців вони потребують.

Педагог може надати допомогу родині за допомогою різних форм: педагогічної освіти, підвищення педагогічної культури молодих батьків, індивідуального та групового консультування та ін. Робота вихователя з батьками покликана озброїти їх основами педагогічних знань, необхідних для організації життя і виховання дітей у сім'ї, забезпечити єдність освітніх і виховних дій, застерегти батьків від найбільш поширених помилок, залучити їх до активної участі в роботі дошкільного закладу з підготовки дітей до успішного навчання в школі.

У ході реалізації поставлених завдань роботу педагогів з батьками було організовано з наступних етапів:

1. Встановлення контакту з батьками;
2. Озброєння батьків теоретичними знаннями;
3. Практична підготовка.

Ці етапи спільної роботи сприяли формуванню батьківської позиції, підвищенню їх активності, актуалізації отриманих знань.

Метою роботи щодо встановлення контакту з батьками було зняття напруги, недовіри у відносинах між педагогами та батьками, розвиток інтересу батьків до роботи з підготовки дітей до школи і залучення їх до активної участі у цій діяльності.

На цьому етапі було проведено зустрічі з батьками, в ході яких відбувався пошук спільних інтересів, наближення до «ми», активний прояв педагогом інтересу до дитини, умов сімейного виховання, бесіди з батьками про те, що слід розвивати в дитини для кращої адаптації до шкільного навчання; відбувалася побудова тактики поведінки педагога з опорою на якості особистості конкретних батьків. Ефективність взаємодії визначається не тільки вмільм відбором змісту та форм цієї роботи, а й тим психологічним настроєм, який виникає в процесі повсякденних контактів між людьми і характеризує їх як взаємна довіра і доброзичливість.

Озброєння батьків теоретичними знаннями мало на меті підвищення активності батьків у підготовці дітей до школи, систематизації їх знань, озброєння практичними прийомами роботи з дітьми.

Очевидною є важливість удосконалення змісту, форм і методів співпраці педагога з батьками для всебічного розвитку дитини. Різноманітні форми роботи з батьками були взаємопов'язані і представляли єдину струнку систему: усний журнал, засідання «круглого столу», вечори запитань і відповідей, виставка книг, газет і журналів з відповідними публікаціями, довірче спілкування та ін.

Метою усного журналу «Виникло питання» було ознайомити батьків з умовами успішного виховання дітей у сім'ї; вправляти їх у вирішенні педагогічних завдань; допомогти виробити єдину лінію в сімейному вихованні, направити на єдність виховання в сім'ї та в ДНЗ. У рамках усного журналу були обговорені такі питання: «Сім'я - перша школа виховання і навчання дитини», «Йдемо до серця дитини», «Спільні зусилля – хороші результати», «Сім'я і її вплив на дитину» та інші.

У ході засідань «круглого столу» відбувалося формування алгоритму впровадження нововведень у навчально-виховний процес дошкільного закладу, початкової школи, батьки набували практику колективної діяльності у виробленні рішень, знайомилися зі стилями батьківської поведінки, рекомендаціями щодо виховання дітей.

Вечори запитань і відповідей мали на меті розвинути допитливість і інтерес батьків до вирішення проблеми підготовки дитини до школи; надати батькам кваліфіковану допомогу з питань, які найбільше їх цікавлять.

Метою виставки книг, газет і журналів з відповідними публікаціями було спонукання батьків до самоосвіти.

Систематична різнобічна педагогічна освіта батьків передбачає ознайомлення з основами теоретичних знань, а більшою мірою з практикою роботи з дітьми. Практична підготовка сприяла закріпленню отриманих теоретичних знань, формуванню педагогічних навичок і умінь. Батькам було запропоновано вирішення педагогічних ситуацій, обмін досвідом, клуб взаємодопомоги. Практична підготовка передба-

чала організацію розвиваючих ігор для дітей – занять за спеціально розробленою практичною допомогою, спрямованою на розвиток пізнавальної сфери дошкільника. Систематичне проведення домашніх ігор-занять показало, що розвиток дитини дошкільника відбувається інтенсивніше, отже, практична підготовка є ефективним засобом підвищення рівня підготовленості дітей до шкільного навчання.

Таким чином, спільна робота педагогів і батьків з проблеми наступності дошкільного навчального за-

кладу і школи сприяє підвищенню активності батьків у даному напрямку, актуалізації отриманих ними знань, їх особистісному зростанню. А успішність даної роботи залежить від встановлених відносин між педагогом і батьками, від вибору форм і методів роботи, від рівня підготовленості педагога до проведення даної роботи. Саме проблема якості підготовки педагогів у даному напрямку має стати перспективним завданням у дослідженнях щодо здійснення наступності безперервної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азаров Ю.П. Семейная педагогика: педагогика любви и свободы / Ю.П. Азаров. – М.: Просвещение, 1993. – 225 с.
2. Арнаутова Е.П. Основы сотрудничества педагога с семьей дошкольника: прогр.-метод. пособие для преподавателей дошк. отд-ний пед. училищ и колледжей / Е.П. Арнаутова. – М.: ИнтелТех, 1994. – 39 с.
3. Богуш А. Наступність дошкільної і початкової ланок освіти як педагогічна проблема //Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2006. – № 2. – С.58 - 61.
4. Божович Л.И. Личность и ее формирование в

- детском возрасте. – М.: Просвещение, 1968. – 209 с.
5. Государственная национальная программа "Образование" (Украина XXI века). – М.: Радуга, 1994. – 61 с.
6. Ковалев С.В. Психология современной семьи / С.В. Ковалев. – М.: Просвещение, 1988. – 207с.
7. Котырло В.К., Ладывир С.А. Детский сад и семья. – Киев: Радянська школа, 1984. – 120 с.
8. Макаренко А.С. Книга для родителей / А.С. Макаренко. – М.: Педагогика, 1988. – 300 с.
9. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: в 6 т. Т.5 / [сост. Егоров С.Ф.]. – М.: Педагогика, 1990. – 528 с.

REFERENCES

1. Azarov Y.P. Family pedagogy: pedagogy of love and freedom / Y.P. Azarov. – M.: Prosveshcheniye, 1993. – 225 p.
2. Arnautova E.P. Basics of teacher's cooperation with the family of preschooler: progr. and method. manual for preschool teacher training schools and colleges / E.P. Arnautova. – M.: IntelTech, 1994. – 39 p.
3. Bogush A.M. Continuity of preschool and elementary branches of education as a pedagogical problem / / Scientific Proceedings of Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk. Series: Pedagogika. – 2006. – № 2. – P.58-61.

4. Bozhovich L.I. Personality and its formation in childhood. – M.: Prosveshcheniye, 1968. – 209 p.
5. State National Program "Osvita" (Ukraine XXI century). – Moscow: Raduga, 1994. – 61 p.
6. Kovalev S.V. Psychology of Modern Family / S.V. Kovalev. – M.: Prosveshcheniye, 1988. – 207 p.
7. Kotyrlo V.K., Ladyvir S.A. Kindergarten and family. – Kiev: Radyanska shkola, 1984. – 120 p.
8. Makarenko A.S. Book for Parents / A.S. Makarenko. – M.: Pedagogika, 1988. – 300 p.
9. Ushinsky K.D. Pedagogical works: 6 tomes T.5 / [comp. Egorov S.F.]. – M.: Pedagogika, 1990. – 528 p.

Е. А. Буздуган

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ И ШКОЛЫ В СЕМЕЙНОМ ВОСПИТАНИИ

Статья посвящена исследованию проблемы преемственности дошкольных учебных заведений и школы в работе педагогов с родителями дошкольника. Обосновывается необходимость совершенствования содержания и форм работы педагога в данном направлении.

Ключевые слова: преемственность, дошкольное учебное заведение, дошкольник, сотрудничество, начальная школа.

Е. А. Buzdugan

CONTINUITY OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND SCHOOLS IN THE FAMILY EDUCATION OF PRESCHOOLERS

The article is devoted to research of a problem of continuity of pre-school and school teachers' work with parents of preschoolers. The concept "continuity" in pedagogical and psychological research is considered. So, the concept "continuity" is broad - as a continuous process of education and training of a child which has general and specific goals for each age period, that is the connection between different levels of development, the essence of which is to preserve certain elements of the whole or individual characteristics in transition to a new state. In psychological research "conti-

nunity" at the pre-stage of development means providing background to schooling, i.e. overall readiness of the child to school without any adverse impact to the psyche. The family role in this direction is developed. It gives socializing influence on the personality by means of normative and informational influence. It is done via a system of sanctions that parents use in raising the child, as well as educating him on some issues. The features of the teacher cooperation with parents are characterized. Teacher who knows the psychology of communication, basics of sociology and conflictology can confidently build a dialogue with parents, impart the professional knowledge. He should be more enterprising in communicating with them. Certainly, pre-school educational institution needs changes itself, in recognition the families of children as equal partners in the interaction with a common goal - to provide them with a happy childhood. The necessity of improving the content and forms of preschool educational institutions and schools interaction with parents is proved. As a whole, "interaction" is a dialogue of teacher and parents, its effectiveness is determined by what persons are involved in it, how they feel personalities themselves and see the personality in everyone they communicate. The sense of such interaction is the parents involvement to educational work of preschool institution through discussion and solution common matters, specific issues and educational problems, sharing pedagogical, psychological, medical knowledge and best practices of family education among parents; the enrichment by new educational technologies. Thus, the united work of teachers and parents on the issue of continuity of pre-school educational institutions and schools promotes the activity of parents in this direction, updating of their knowledge, their personal growth.

Keywords: continuity, pre-school, preschooler, cooperation, elementary school.

Подано до редакції 19.12.2013
